

UUED AVARUSED

Fr. R. Kroulwaldi poolt
Eesti NSV Riikliku
Raamatukogu

№ 3

TALLINN

1924

UUED AVARUSED

KUNSTI, TEADUSLINE JA MAJANDUSPOLIITILINE AJAKIRI

Tellimise hinnad: Hastas 600 m. raam., $\frac{1}{2}$ a. 340 m. ja $\frac{1}{4}$ a. 180 m.

Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutused Eestis.

Ajajärgud inimelus.

(Järg.)

Teine periood 9-st kuni 18-ma eluaastani.

Elementaar — hingeline areng.

Kõrgemates looduseriikides võime meie tõsiasja tähelpanna, et peeneaineline keha juhib jämedamaaineliste kehade tegevust, hoides neid tema enese (elektrivoolu sarnase, laenetuse taolise) liikumise rütmi piirides. Igapäises keeles öeldud, on inimese teod alati kas ihade, mõistuse või südametunnistuse tegevusest juhitud. Lähemat selle üle seletab hingeteadus ja teosofia.

Üheksandal eluaastal algab ihade (astraal) keha tegevus; sellega on ühenduses loomaliku või alama hingelise tegevuse algus inimeses. Nüüdsest peale on tegevuses südametunnistuse hoiatav hääl, kui inime tegude peale satub, mis inimliku ehk kõrgema hingele vasturääkivad või hädaohtlikud on.

See asjaolu mis seni unustuses olnud, on eriti tähelpanu väärt. Seepärast peab südametunnistuse väljaarendamine kõige suurema hoole ja tähelpanuga sündima, sest et õieti väljaarendatult omab ta meile lõpmatuid teeneid, aidates suurelt kaasa üldse arenemisele.

Kõrgema vaimlise ja hingelise küpsuse iseloomustavaks tundemärgiks on inimese oskus huvide keskpunkti koondada omas sisemises ilmas, rajatult südametunnistuse, intuitsiooni ja kõrgelt arenenud mõistusele. Viimseid kahte omandab inime alles vanemas eas peale pikka hingelist võitlust, ja üksi südame tunnistusel on võimalus varakult ja õige mitmekesiste iseloomude juures vabalt areneda, kui aga sellele meelega takistusi ei tehta.

Et kõrgemate elunõuete vastu eksimised inimese südame-tunnistust mitte puudutamata ei jäta, mis ikka sarnasel juhusel nii või teisiti selle peale reageerib, sellest peab järeldama, et lapsepõlvest alates meil nii mängides kui õppides tarviline tähelepanu moraali küsimuse praktilisele käsitamisele osaks peab saama, et ainsa nooremas eas oleva inimese kohtunikku, kes temas eneses asub, s. o. südametunnistuse, arenemine võimaldaks õiget kohut enese üle pidada.

Terve teise perioodi ulatusel on inimeses käimas sisemine organiseerimise töö ja alamate hingeomaduste kasv. Selle ärakasutamine moraalselt puhta jõu ja kunstirikka iseloomu saavutamiseks on täiesti meist ärarippuv. Eelseisev inimese arenemine kuni Kristuse poolt ülesseatud nõueteni oleneb suurelt osalt sellest, kas meie noores eas saadud kasvatusel tarviline pind oli moraali, südametunnistuse ja inimese kõrgemate tunnete arenemiseks, mis võimaldaksid meil üle saada määratud raskustest, mis meid Kristuse ideaalidest lahutavad. Sellepärast peab teise perioodi kestvusel kõigesuuremat tähelepanu pöörama nimelt hingelise arenemise peale, seda mitte hooletusesse jättes, kus ainult üks taudi sarnane püüd valitsemas: võimalikult varajane mõistuse, intellekti, arendamine ilma mingi tasakaaluta hinge ja vaimu, südame ja mõistuse vahel. Varajane koolitarkuse õppimine ilma eelnimetud tasakaalu saavutamata töö meile vaid elavaid automaate, vast ehk ka entsüklopeediliselt haritud, aga mitte inimesi, kelle südames jumalik säde alles kustumata.

9 ja 14 aasta vahel saavutab ihadekeha (astraalkeha) täielise tegevuse ühtluse inimese ainelise kehaga. Niipea kui see sündinud, astuvad alamhingelised, loomalised kalduvused jõusse alles juhitud ihade kehast. See aeg on märgitav suguelulise küpsenemise ajana. Kui äärmised materialistid, jääme selle tähtsa ja huvitava nähtuse juures ükskõikseks. Meie jätame selle loomaliku, pimedada kire arenemise sihi täitsa saatuse hoolde. Meie ei astu mingisuguseid samme, et meis asuv metsloom meile üle võimust ei saaks. Ja kui kired korra meile üle võimust on saanud — ning 90 juhusel 100-st sünnib see nii — siis oleme meie nende orjad terve eluaja.

Sealjuures pole otsustav mitte tegeline suguelu seadustest üleastumine, mis enesest kõrvalise tähtsusega, vaid asjaolu, et meie ihade keha tema esimeses aktiivsesse tegevusse astumise perioodis ei saa mitte sihikindlalt juhitud kainetele radadele ja ülehoovavad alamad elujõud hingejõududes moodustatud. Selle ebaloomulise seisukorra järeldus on sarnased kaotused edaspidiseks arenemiseks tarvisminevates jõududes, mida tasuda võimatu. Edaspidise, mõistuse, intellekti, arenemisel saab viimne meis kujunema juba ainuvalitsejaks rõhujaks, mitte aga kaasaaitajaks harmoonilisele arenemisele, nii kui see olema peaks.

Et meil kasvatuse juures pearõhku pannakse mõistuse arenemise peale, kõrvale jättes neid soodsaid eeltingimisi, mida loodus ise valmis on meie kõrgema arenemisele kätte juhtima, selles peitub meie aja kõige suurim õnnetus. Sest mõistusest ja teadusest pole meil puudu, mis aga täielikult puudub, see on kõige pealt vaimlise puhtuse aade, mis meie kõrge välise kultuuri peale vaatamata, meile tundmata. Sellest tuleb ka, et inimesed, elusse astudes, ainult metsikust ja toorust eest leiavad, sellega harjuvad, ja lõpuks ise ülikoolitatud metslaseks muutuvad. Selle tõttu peab seltskonna kõige suurem tähelpanu pöörduma hingelisele arenemisele kasvava noorsoo juures, et südame ja mõistuse tasakaalu saavutada.

Kui meie kasvatuse eesmärgiks seame mitte kitsarinnalise ühekülgsest arenenud inimolevuse, vaid harmoonilise ihu, vaimu ja hinge arengu, mis üksi võimaldab inimsoo kehtvat olemasolu, siis peame meie kasvava lapse igat ajajärku ja viimast iseloomustavaid iseäraldusi hoolega silmas pidama, võimalikult täielikult neid lapse iseloomu külgi arendades, mis käesoleva perioodi kestel kõige tähtsamad ja selles eas kõige kergemalt kasvatuse mõjule alluvad. Kui igale perioodile vastavad iseloomu omadused, mis see aeg kasvatuse küsimustes ülesvõetama peab, õigel ajal ei saa arendatud, siis on pärast, kus teised ülesanded päevakorral ja inimese vastuvõtlikkus tema eale mitte kohaste küsimuste vastu nõrgem, juba hilja, ning arenemata omadused on jäädavalt kaotatud või väga nõrgalt esitatud.

Õpetused, mis ühes perioodis peainena läbi võetud, jäävad järgmises püsima kõrvalainena, et järgneva perioodi lõpuga peainena jälle täielikumalt ja kõrgema alana esineda. Sest rütmi seadused, milledele inimene allub, tema ülesandeid kordavalt esile toovad, neid ainult täielikumal kujul ülesseades. Seepärast on ka tähtis, et hing ja vaim inimeses kordamööda oma toidu just vastavatel ajajärkudel saaksid, mil nende arenemise võimalused soodsamad: Vaim 1-sel, 3, 5 jne. perioodil, hingearenemine jälle 2, 4, 6 jne. perioodil.

Alates 1914. aastast, on inimsugu uut kultuuri ajajärku alustanud, mis pühendatakse peaasjalikult universaalsete hingeomaduste väljaarendamisele. Selle üleilmlise ajajärgu algust on küll veel tegeliselt raske märgata, aga ilmasõda tema tagajärgedega, mis lõi purustava, vapustava hoobi maailma välisele korrale, on paratamata ka aluse pannud seesmiste väärtuste ümberhindamisele. Ajaloo käigus on rütmi seadus samuti maksev, mis vananenud, inimsoo arenemisele kõlbmatuks saanud vormid on purustanud, et nende asemele tekkivatele uutele teed vabaks teha. Nii on see kordunud Babilonis, Egiptuses, Roomas jne.

Uutes oludes saavad paljud õpeained, mis tänapäev kuni 18 eluaastani õpeprogrammis seisavad, väljajäetud, sest et enam tarvis ei ole ühekülgsest arenenud, ainult mõistuse abil elu eest võitlejaid inimesi. Meil tuleb tarvidus inimestest, kes Kristuse printsibi, kui era-, seltskonna- ja riigielu tähtsama aluse, elus tegelikult läbi viia ja maksma panna suudavad.

Need vaimlise elu eestvõitlejad peavad ka hingelise ja vaimlise hariduse saama, vastavalt enne epoohi põhitoonile, mille peajooned meil teise perioodi kirjelduses üles seatud. Nende elujõud ei pea mingil tingimisel ei äraraisatud, ei oludest surutud, vaid täieliselt vaimlisteks jõuallikateks moodustatud saama, kus kõik kolm inimese põhialust: ihu, vaim ja hing käsikäes arenevad.

Teist perioodi läbivõttes, võime meie tema kohta väärtuslisi näitusi leida Greeka kultuurist. Vanad greeklased elasid ajajärgul, mis inimsoo arenemise suhtes biogneetilise seaduse järgi vastas teise perioodile. Nende hingeline, vaim-

line ja kehaline arenemine oli tasakaalu viidud, mis nüüd 2000 aasta pärast meile kätte saamata ideaalina näib. Nende mütholoogia kõrge sümbooliline tähendus on meile täielikult tundmata.

Kujutleva mõtteviisi arenemiseks leiame meie sellest Euroopa lapsepõlve ajast laiaulatuslist materjaali, milles selgesti peegeldub inimsoo arenemiskäik seesmisest, hingelisest ilma-vaatest kuni välise mõistusliseni. Homeri eeskujulist, kujutlev-piltlikust kõneviisist kuni Aristoteli täpsete loogiliste mõistusliste vormideni — on selle kultuuri arenemistee.

Et meie füüsiline keha selleks vahendiks on, mille kaudu jumalik teadvus ja tahe end maises ilmas väljendada võib, see väljendus aga ära ripub vahendi omadustest vastuvõtlikkuse, teadlikkuse ja vastupidavuse suhtes, siis peab ka meie keha vastava kasvatusel osaliseks saama, et ülesannetele kõlbulik olla. Selles mõttes on muistsed greeklased meile eeskujuga annud, mida meie seni pole mõistnud ja mille elluviimiseks meie midagi ära teinud pole. Euroopa on 2000 aastat just vastupidises sihis sammunud, ja selle eksitee tagajärjed annavad end nüüd üle terve ilma valusasti tunda.

Kõrgesti arendatud, piinliku hoolega läbiviidud kehaline kasvatus polnud greeklastel mitte eesmärgiks, nii kui meil harilikult arvatakse, vaid ainult abinõuks ja aluspõhjaks vaimu ja hinge arenemisel. Selle arenemise meetodi algus oli pandud templites; ajajooksul laienes ta linnadesse, ja kadus sealt pika peale unustuse hõlma. Greeka õitseajal valitses sealsetes müsteeriumi koolides orgaaniliselt arenenud, väga kõrgel astmel seisev kultuur. Keha ja vaim olid mõlemad harmooniliselt välja arenenud. Mitte teadmatu, juhusliste edusammudega polnud siin tegemist: Pythagooras, tänapäevani lääneilma poolt tunnustatud geenius oli iseteadvalt selle kultuuri alused ülesseadnud ja tema vägeva vaimu mõju kestis kuni Greeka langemiseni edasi.

Greeklased teadsid väga hästi tõsiasi, et nõrgas kehas suurem vaimline jõud end avaldada ei saa. Sellepärast on ka meie ajal mõne nõrgas ja haiglasel kehas elutseva suurvaimu saatus väga traagiline: peale väga lühikeseajalist elavat

vaimlist tegevust algab reaktsioon, sest kehaline jõud ei kannata suuremat pingutust välja. Greeklastel selle vastu oli keha täieliselt vaimu ja hinge tegevuse väljendamiseks vastavalt kasvatatud. Keha välist jõudu ja iludust imetleti nende juures vaid sedavõrd, mil määral see seesmiste universaalsete omaduste väljendajaks oli. Mida täielisem kehaehitus, seda võimsamini avaldusid temas vaimlised omadused.

Greeklaste esteetika oli nende kõrge vaimlise kultuuri saavutus, mis vaimlisi omadusi kehaliste järgi hindas. Herkules näituseks ei olnud nende kujutustes mitte ainult jõumees selle sõna harilises mõttes, vaid kujutas rohkem vaimukangelast, kes iseteadvalt enesele surematust saavutas. Tema tööd ja võitlused sümboliseerivad vaid seda vaimu ja hinge arenemisekäiku.

Amasoonid pole kunagi tõsised naissõdurid olnud, vaid naiselikud vaimukangelased, nagu Herkuleski. Seda tõendab ainsama pilguga nende kehaehituse iseloom. Ja nii on lugu kõigi skulptuuride ja kujudega Greeka templites ja nende ümbruses. Nad kujutavad sümboolselt, jumalikkudes vormides ainult astmeid ja ajajärke võitluses vaimlise arenemise eest.

Tõsine kunst kehastab alati jumaliku idee maises vormis, ja mida kõrgem idee ning mida täielikum tema vorm, seda suurepärasem on kunstitöö. Nii on greeklaste Parthenon üks suurematest kunstiteostest ilmas, sest temas peegeldub kõige täielikum asjaolu kunstivormis mikro- ja makrokosmose, nägematult väikse ja mõõtmata suure ilma arenemise idee.

Oma arenemiskäigus oleme meie praegu sellesama punktini jõudnud, kust greeklased algasid. Inimsoole avaneb vaimu ja hinge arenemise võimalus, aga juba valminud mõistuse arenemise kaasabil. Mõistuse, intellekti arenemise peale kulus Euroopal 2000 aastat, ja see kõigekülgse arenemise eeltin-gimine on meil nüüd palju soodsam, kui omal ajal greeklastel.

Sellest näeme meie, et inimsugu nende 2000 aasta kestel on valminud uut kultuuri vastu võtma, mis juba ühe üksiku rahva ainuõiguseks ei jää, vaid inimsoole tema terves ulatuses üles seab selle kultuuri põhimõtte, mis Greeka

kunstist kõrgemal seisab: „Kristuse kõik-armastuse,“ — et sel alusel Loojaga ühendusesse jõuda.

Kuidas on meie tegelises elus lood selles suhtes?

Meie kasvatusüsteem ja õpekavad on nii kokku seatud et 9—18 aastani läbiviidav mõistuse kasvatus noorsugu seesmiselt täiesti väljakurnab. Noorsugu 23—25 aastasel ülikooli läbi tehes, astub sealt elusse mõistuse ja teaduste poolt küllalt varustatult, aga elule, tema vaimlistes hingelistes avaldustes on ta võhivõoras. Harva leidub sedavõrd õnnerikast iseloomu, kes peale ülikooli vaevaks võtab vaimlist arenemist jätkata. Hariliselt jäävad nad oma kitsa erialale sedavõrd tuimaks, et peale selle midagi enam ei näe ega õpi, ja nende üldine arenemine on selles elus lõpetatud, enne kui ta algada jõudis. Lühikene, kiirustatud, ühekülgne arenemine, ja 27 aastana seisak, millele järgneb tagasimine ja lõpuresultaat on väikekodanlus tema viletsamas kujus.

Mõistus ja teadus enesest ei avalda mingil kujul mõju moraali ja eetika peale. Ainult ühenduses hingega saab mõistus eluvõimeliseks teguriks erialadel. Inimsoo ülesannete hulgas viimseis aastatuhandeis seisis ihade ja kirede kokkukõllasse viimine mõistusega. Sellega on ka seletatav niinimetatud „terve egoismi“ kultiveerimine.

Selle egoismi kõrvaldamiseks pole kasvatus seni midagi ära suutnud teha: valitsevatest oludest ärarippuv pinev võitlus olemasolu eest ei lubanud lihtsalt seda teha. Sellepärast oligi kooli ja kasvatus tühjapanu selle peale juhitud, et võimalikult praktilise kasvatus läbi võimaldada edukat võitlust elu eest.

See mõistuse ühekülgne arendamine puudutab väga vähe inimeses asuvaid võimalusi. Üleminnes enam universaalse kasvatus meetodi peale, mille põhimõtted siin selgitatud, vabaneb inimsugu suurest osast õppusest, mille ainsaks eesmärgiks seni eluvõitlusele ettevalmistus oli, sest et kõik-armastuse printsiibi maksimahakkamisega ka võitlus elu eest üleliigseks saades kaob. See oleks tulevane kasvatus teaduse ülesanne, mis meile ristiusu esimestest päevadest juba kätte näidatud, sellesama Kristuse õpetuse tuum, mida Euroopas üleüldiselt küll tunnustatakse, mis aga tõelise elluviimise asemel ainult

vormilist tunnustust on leidnud. Vormi täitmine on meie mõistusele, mis tegutses ilma hinge kaastöötamiseta, alati tähtsam olnud, kui sisu.

Teadus on võim. Aga ainult sarnane, seesmiselt läbielatud teadus, mis kõlbulik on inimese tervenemise, suursugustamise teostamiseks. Moraalselt arenemata inime ei või kunagi kõrgema arenemise astmeni jõuda, olgu temas ka kõigi teaduskondade tarkused kokku koondatud. Moraalselt arenenud inime, vastupidi, võib teadusi omandada, mis õpetlaste salajamaist soovidest kõrgemal on, kui ta ainult lapsepõlvest peale vastava süstemaatilise ettevalmistuse osaliseks saab.

Mõistuslik, tänini püsiv kasvatusüsteem peaks muudetud saama selles sihis, et kasvatada mitte egoistlikke olemasolu eest võitlejaid, vaid vaimlise kultuuri kandjaid. Sellest seisukohast otsustates, jääks paljud praegused peaained kõrvalainetena püsima, kuna peaainetena esineksid:

- 1) Eeskujulik kehaline kasvatus ja enesevalitsemine.
- 2) Võimalikult põhjalik ja täieline esteetiline kasvatus.
- 3) Täielik arenemine moraalis ja eetikas.
- 4) Võimsa tahtejõu väljaarendamine.

Meieaja teadus põhjeneb peaasjalikult maailma väliste nähtuste ja nende seadusepäraste avalduste peal. Eluavalduste põhjusi ja hingelist ilma on seni ainult hüpoteeside ja teooriate näol puudutatud. Kui meie kasvatusüsteemis suuremat tähelepanu loodusele ja loodusenähtustele pöörame, ja sealjuures eelpool toodud nelja peaõpeaine omandamise võimalikult täies ulatuses võimaldame, siis avanevad looduses eneses lapsele huvitavad, silma ja südant kütkestavad nähtused, ja mõisted loodusenähtustest saavad sarnasel kujul lapse hinges süvenema, nagu see seni vast vähestel õnnestanud on: lapsed saavad looduse protsessisid, millede tundmaõppimine raamatute läbi suure vaevaga ja visalt edeneb, oma selgestinägevate silmadega jälgima kuni aatomite muutuseni ja liikumiseni kaasaarvatud. Nende vähete hulgast, kes nii täielikule arenemiseastmele on jõudnud, et looduses sündivaid protsesse „silma näha“ võiks, võiks nimetada mõndagi kunstnikku, muuseas ka Böklini, kelle nimi laialt tuttav.

Sarnase kasvatusel mõjul jääks ära tarvidus „usu peale“ vastu võtta kuivi ja igavaid teooriaid, kuna nad oma silmaga kihavat, täis ilu ja liikumist looduse luundma võivad õppida. See viiks meid looduse ühtlusest, seeläbi ka inimkonna, kui looduse lahutama osa, ühtlusest selgele arusaamisele ja äratundmisele, et ühtluse, vendluse ja armastuse idee kõige kõrgem looduse võimuavaldus on.

Oma silmaga nähtud, Böklini sarnaselt, looduse jõudude tegevus, täis sügavat mõtet, teeks laste silmis naeruvääriliseks materialistide püüded seda ilmaolemasolu eitada. Ja meie ateistid, jumalasalgaljad, saavad varsi väga ettevaatlikud olema oma hüpoteeside jutlustamisega, mida isegi lapsed, kes looduse jumalikku tegevust oma silmaga jälgivad, tegelikult ümberlükata võivad.

Kehalise kasvatusel alal on Greekamaa meile tänini eeskujuks jäänud, mida ainult omandada tuleb. Sport ei pea aga mitte mingil tingimisel eesmärgiks, mida õhutavad auhinnad ja kuulsus, vaid abinõuks olema, mis meile keha ja vaimu jõudude tasakaalu saavutamist alaliseks kätte õpetaks. Selle tasakaalu tundmine ja kasutamine saab edaspidises elus — ka riigielus, kõige suurema tähenduse omandama, mispärast tema saavutamisele juba nüüd tarviline tähelepanu osaks peab saama.

Noorsoo idaaliks peab olema kunsti ja ilutunne kultus. Kunst peab usuga ühevääriline olema, nagu see Greekamaal oligi, tuhandete mõlemist soost noortega, kes kunstikoolid lõpetanud. Vanadel greeklastel polnudgi õieti kunstitegelasi, vaid olid ainult nais- ja meespreestrid. Sest ajast, kui usk ja kunst eraldud said, kadus tõsine kunst ja tema asemele ilmus silmakirjaline väärkunst.

Kasvatuslisest seisukohast pole tähtis, kas õppija oskuse omandab, vabalt kunstivorme luua, et sel alal meistriks saada. Tähtis on noorsoo harjumine kunstist ja tema vormidest liigutatud olla, neid seesmiselt mõista ja läbielada. Kunstnik annab igavesele, ideaalse mõttele maise vormi oma teose läbi, ning mida täielikum teos, seda selgemini väljendab ta jumalikku „eluideed.“ Kasvataja selle vastu avab elavate laste hingedele nende mõtete väärtuse ja tähenduse mõiste, mispärast iga kasvataja ühtlasi ka kunstialal vastava arenemise jaoks peab olema.

Tähtsateks kasvatus e abinõudeks on muusika ja laul. Aialinnades üleskasvades on lapsed väga vastuvõtlikud ümbritseva looduse hommiku ja õhtu motiivisid ära tundma ja neid helikunstis improviseeritult väljendama, tarvilise harjumuse juures väga kergesti mõistes ja edasiandes looduse rikkalikku ja alati muutuvat värvide ja helide kontraste.

Kasvatuse sihiks peab olema võimsate, elu- ja teovõimliste inimeste kasvatamine, kes kunstiharrastajad on ja moraalselt kõrgel seisavad, mis neile pärastises tegevuses võimaldaks saavutada laiaulatuslist vaimlist ja hingelist arenemist, tegudes ja sõnades seesmiste läbielamiste selget ja lihtsat väljendamist, valmisolemist ligemise või oma kodumaa heaks ennastsalgavalt töötama.

Täielikust eetilise arenemisest, „moraalielust“ võib kõnet teha ainult viiendas perioodis, mis 36 eluaastal algab. Elementaar arenemise aegus, s. o. kuni 36 aastani on tarvilik kätte õpetada eetilise ideaali tähtsust kui elu määravat tegurit. „Esteetika õpetab meid välist ilu mõistma ja teostama. Eetika ja moraal õpetavad seesmist ilu mõistma ja väljendama,“ — seletab A. Besant. Moraali tähenduse selgituse ja tema omandamise aeg on nooruseaastad.

Õieti läbiviidud kehalise kasvatus e harjutustes, mängudes ja võimlemises, mille eesmärgiks on keha tahtejõule allumine, sisalduvad eetilise arenemisele väga tähtsad silmapilgud, mida mõistlik kasvataja oskab ära kasutada, et õppijas inimesoo armastuse mõtet õhutada, tervet tema tahtejõudu selle mõtte peale koondades.

See tegevusvõimeline tahtejõud, vaba omakasupüüetest ja kõrgeaateline, mõjub kasvandiku hinge peale imekspanemise vääriliselt, mida ükski mõistatusline kasvatus meile ei suuda anda, kui sõnalise õpetusele vastavad teod ei järgne.

Moraali ja eetika õpetus on kättesaadav vastava töö ja tegude läbi, mis ka esteetilisele arenemisele mitte tähtsuseta pole. Kui see sihikindel tegevus on terve eluaja kestel inimese eesmärgiks, aegamööda omis piirides laienedes ja universaalsuse poole sihitud olles, siis omab lõpuks sarnase jõuallika tegutsemiseks kõigil aladel, mis teda kinnitab teadmises, et ta tõesti Looja näo järele loodud ja jumalikku sädet südames kannab.

Ühes uue kultuuri süvenemisega saab ka õnnelik lapsepõlve aeg suurelt muutuma ja kauem kestma, loodusseaduste nõuetele vastavalt, sest kiirustamine, võimalikult ruttu lapsed koolist läbi lasta, et nad varakult elusse astuks ja vanemaid kasvatusel koormast vabastaks, jääb ära. Kasvatus saab täiendatud kõrgeväärtuslise kunsti, sümbolilise usu-moraali ja iseseisvalt tegutsemise õpetustega. Nende põhimõtete täpne ja teadusline väljatöötamine on kasvatusteaduse lähem ja paratamata ülesanne

Uutele alustele seatud kasvatusteaduse tagajärjena saab olema laiaulatusline ja harmooniline inimsoo arenemine tema koguulatuses suuremal määral, kui see vanasreekas oli, ja tulev aeg saab õigusega „kuldse ajajärgu“ nime kandma.

Järgneb.

Teosoofia.

Räägitakse tihti viimsel ajal teosoofiast, kuid sama tihti kostavad säält mitmesugused arvamised ja lahkkelid. Paljudel on teosoofiast arusaamine, paljudel selle vastu ei mingisugust. Mõned arvavad sõna „teosoofia“ taga mõnd fookust, teised mõnd nõiakunsti õpetust ja üliloomulikke asju peituvat, paljud aga selle vastu leiavad sääl ainult fantaasiat ja hullumeelsust, nende hulgas ka mõned teosoofid, leiavad selles ebausku tagasipööramist. Sellelaadilisi arvamisi on palju ja peamiselt kult kuuldakse neid inimestelt, kes ainult pääliskaudselt teosoofiast midagi on kuulnud, kuid mitte veel asja tuumani pole küüeninud, ning neilt, kes selle kõrge õpetuse tarvis veel mitte küpsed ei ole. Sellepärast oleks tähtis juba algul selgeks teha, mis teosoofia on ja mis ta mitte ei ole, miks teda salateaduseks nimetatakse ja miks tema enese ümber nii palju müstilist on kogunud, millest nii lahkuminevad arvamised oma alguse on saanud.

Tähelepanemiseväärne on, et kõik need, kes teosoofias üliloomulikke asju loodavad leida, end viimaks selle väga pettunudena tunnevad, et ilmas midagi üliloomulikku ei ole ega ollagi

ei või. Nii mõnigi olukord võib meil algul väga imekspanu väärt paista, kuid ainult nii kaua, kui kaua meie tema algalust ei tunne.

Meie esivanemad oleks paljugi imet ja üliloomulikku asjus näinud, mis meile tänapäev päris harilikud on. Õpetlased ja professorid on paljugi tõeks tunnistama pidanud, mis nad varem üliloomulikuks pidades hulluseks oleks tembeldanud. Teosofia ei ole mitte mõni üliloomulik õpetus, ilmavaade, ega ka teadus, nagu paljud arvavad, vaid abstraktne mõiste, mida mitte seletada ei saa, küll aga üle elada võib. Kõik teosofiilised kirjad ja õpetused on ainult teenäitajad ja juhid teosofiale. Ehk küll teosofiiline ilmavaade olemas on, jääb teosofia kui niisugune ometi abstraktseks, ehk küll teosofiiline ehk okkultne teadus olemas on, jääb teosofia kui niisugune abstraktseks, sest ta on nii hästi teaduse, kunsti kui ka usu alus. Sõna sõnalt tõlgitult on ta „jumalteadus“ tuletatud sõnadest teo-, jumal ja teosofia-teadus.

Põhjus, miks paljud teosofiat mõneks lahkuseks peavad, on lihtsalt see, et ta kõigi uskude oluliseks aluseks on. Et paljud teda teaduseks ehk filosoofiaks peavad, oleneb sellest, et nii hästi üks kui teine temast oma aluse on saanud.

Et teosofiat kui niisugust ainult üle elada võib, siis on tema abstraktne, mitte kõigile kättesaadav ja arusaadav mõiste. Mitte selle pole teosofia salastadus, et temas mõned saladused peituksid, mitte selle, et tema päevavalgust häbeneks, vaid selle, et ta igale mitte küllalt arenenud inimesele täiesti arusaamatuks jääb. Suurematele hulkadele on teosofia senini salapäraseks jäänud, sest et enamus selle mõistmiseks veel mitte küps ei olnud. Neile aga, kes sellele arusaamisele on jõudnud, ei sisalda ta enam ainustiki saladust.

Teosofiat, mida nüüd igaüks, kes temast aru saab, igas usus, igas teaduses ja kunstis leida võib, tundsid varem aegil ainult ülempreestrid ja ka kõrgelt arenenud üksikud isikud. Et rahvahulgad nende õpetustest aru ei saanud ja et nende laiemalt arenenud mõistusega inimeste tegevus rahvale väga imelik ja arusaamatu näis olevat, siis ümbritseti nende õpetus samuti kui neid endid igasugu muinasjuttudega.

Müstiline hämarus, mis end teosoofia ümber pöimis, on peaaegu tänapäevani püsinud. Ainult viimastel aegadel on korduvad praegusele teadusele seletamatud nähtused paljuid selgusele püüdjaid teosoofiiani viinud. Alaliselt kasvav huvi ja arusaamine teosoofiast on vastav loomulikule edasiarene-misele. Et teosoofia ühtegi sekti ei esita, ja et ta kedagi ümber pöörda ei taha, siis on tema karaktersemaks jooneks suure-meelsus ja suurejoonelsus igas suhtes. Ta laseb igalühel seda, mida ta tahab, seda vastu võtta või kõrvale heita, mida keegi hääks ehk halvaks tunnistab, sest selle õpetuse vastuvõetavus oleneb arenemisajajärgust, milleni iga inimene aja jooksul valmib.

Mis on siis õieti teosoofia ja kes on siis teosoofid? Sõna teosoof saab tänapäev kurjasti tarvitatud ja päälegi usub nii mõnigi enesele seda nime külge kleepida võivat, kui ta mõned teosoofilised raamatud läbi on lugenud ja säält oma vaadetele vastavust on leidnud. Paljuid nimetatakse aga ainult sellepä-rast teosoofideks, et nad teosoofiaga tegemist teevad. Raamatute lugemine ja teosoofia vastu huvi tundmine ei tee veel kedagi teosoofiks.

See sõna saab sagedasti sama kurjasti tarvitatud kui sõna kristlik. Nagu kiriku-raamatusse nime kirjutamine veel kedagi ristiinimeseks ei tee, nii ei tee seda ka iga pühapäivine kirikus käimine ega laulude laulmine. Ristimine, õnnistamine, armu-laual käimine, piibli ja kirikuloo päheõppimine ei aita midagi, sest ainult tegudest tuntakse inimest nii hästi usus kui teo-soofias.

Et kõikidel asjadel väga mitu külge on, siis näevad nad ka igast küljest isemoodi välja ning igauks, kes neid ainult ühest küljest vaatlleb, saab neist koguni isesuguse ettekujutuse. Oma vahel sama asja üle vaidlema minnes võidakse näituseks selgusele jõudmata lõputa vaielda, sest keegi ei tunne tõde, kuid igalühel on oma seisukohalt õigus. Sellelt seisukohalt välja minnes laseb teosoof kõik vaated nii, nagu nad on, olla. Et aga teosoofiast õieti aru saada, selleks peame meie end tema seisukohale seadma ning sel viisil asju teisest küljest nägema õppides võime kogu elu teises valguses näha ja kõik saab päiva-selgeks, mis meile alguses tume.

Sellelt seisukohalt vaadates näeme, et meie mitte oma ihade ori olema ei pea, vaid enne nende valitsejaks saama ning siis alles end edasi arendama. Õppides kõige kõrgemast vaatepunktist vaatlema ning isiklisi, igapäevaseid muresid mitte enam nii suurte ja ülepääsmatutena nägema, saab meile selgeks, et mitte egoism, vaid eneseohverdamine sihile viib. Meie kaotame tundmuse, et meile elukäigus ja kogu oludes ülekohut sünnib. Meie kaotame ka surmahirmu ja lein nende järele, kellest meil raske olnud lahkuda, muutub oluliselt teiseks, sest meie saame koguni teise mõiste elust pääle surma ja jõuame arusaamisele selle tähtsusest meie arengus. Vabanedes hirmudest ja muredest kaotame omad alalised tuleviku ja hingeõndsuse mured ja õpime rahus ning hirmuta elama.

Teosoofia näitab, et ainus tõeline väärtus igas asjas tema sisemises olemuses peitub. Algul võib see küll müstiliselt kõlada, on aga ometi väga selge, kui meie asja natuke lähemalt vaatleme. Tuntud vanasõna, „kõik pole mitte kuld, mis hiilgab“, näitab, kuidas kõik rahvad aimasid, et kõike mitte välimuse järele otsustada ei saa. Iseäranis inimeste juures peaksime meie kõige päält inimest ennast austama, kuid mitte tema välimusest end petta laskma. Inimene näituseks, kellel raha, võib end alati kõige uuemate moodide järele riietada ehk hää seisukoha seltskonnas saavutada, kuid sellest hoolimata võib ta palju halvem olla ja vähem lugupidamist vääri, kui mõni vaene kaltsukandja. Riided, aunimed ja rikkus on ainult väline kest, millel tõelise olemusega midagi tegemist pole. Mis eelpool kristlastest tähendatud, on mõõduandev igalpool. Pole kunagi tähtis, et kõik tseremooniad kaasa tehakse, vaid tähtis on see, millisest motiivist välja minnes ja mikspärast midagi tehakse.

O.

Järgneb.

Grafoloogia.

(Järg.)

Selle artikli ülesanne pole mitte ainult kõiki teooriaid ja uuemaid leidusi grafoloogia alal laiema publikumile tutvustada, vaid näidata, kui suur tähtsus grafoloogial kellegi isiku karakteri äramääramisel praegusel murrang ja igasugu afferistide ajajärgul on.

Täielikku ülevaadet grafoloogiast kui niisugusest ei anna meile ei tema ajaloo, ega ka teooriatega tutvunemine, vaid ainult okkultism.

Nii, nagu vanasõnas kõik teed Rooma viivad, nii viivad kõik meetodid grafoloogias intuiitiivselt arenenud ehk diagnoosilise pilguga grafoloogi katsealuse karakteri ja omaduste äratundmisele. Tõendust, et käekirjast võimata on tema kirjutaja välimust, vanadust, sugu, elukutset ja elukäiku välja lugeda, võib ainult neilt kuulda, kes harjunud on asju ühest küljest vaatlema.

Mitte harva võime aga näituseks kuulda, kui kellegist tundmatust räägitakse, et ta välja olla näinud, nagu kaupmees, kingsepp, rätsepp, kantselei- ametnik, või mõni muu, kauemat aega ühte ametit pidaja. Mitte üksi amet ja elukutse ei jäta inimese välimuse päale teatud pitseri, vaid isegi mõtlemiseviisi ja temperament. Täpsemalt aga kui välimuse järele võib käekirja järele kellegi omadusi, elukutset ja karakteri ära määrata.

Kallenbergi katsed on viimaks grafoloogile sihtide saavutamiseks kõik võtmed kätte annud. Katsealuse sugu ja vanadus, mida senini ainult selle järele ära määrata arvati võivat, et naisterahvaste käekiri enam kooliõpilase laadiline on, vähem omapära ja iseseisvust, kuid enam tunnetele alluvust paista laseb, kui näituseks meeste oma. Kõigile, kes veel „tähtede pendli“ abil mekaanilist äramääramist ei tunne, on see praegugi kõige raskemaks ja tihti lahendamatuks ülesandeks. Vanaduse äramääramisega ei saada samuti mitte suuremale selgusele, ekk olgu siis, kui tegemist on kõige äärmiste juhtumistega. Väljakujunemata karakter väljendab oma aastate päale vaatamata kindlusetust igas elueas, kuna põhijoontes muutumatu käekiri kindla karakteri tavaliseks väljendusviisiks on. Teooria

järele vanaduse äramääramine võib ainult arukordadel õnnesta. Mekaaniline „tähtede pendel“ selle vastu kõrvaldab need ülesaamatused ja näitab ära omadused, millel nii laiaulatusline tähtsus.

Kallenbergi meetodiga lähem tutvunemine ka muudel aladel ei oleks ülearune. Lihtsus ja selgus, millega näituseks pendel sugu ja temperamendi üle otsustab, oleks iseäranis arstidele ja sulglooma kasvatajatele suure tähtsusega. Tundelikkus, millega pendel nii hästi elavatest olevustest, kui elutuist asjust välja saadetud nägematute kiirte pääle reageerib, võib pendli tarvituse tulevikus õige laiaulatuslisele tarvitusele viia. Asjust väljahoovavad kiired panevad magnetiseeritud pendli kõikuma ning määravad tee, mida mööda ta liikuma peab.

Need säädusepärased võnkumised moodustavad väga mitmesuguseid figuure, mis ühe ja sellesama asja juures alati ühesugused on.

Võtame näituseks pendli võnkumised üle värskete kanamunade. Jäeb pendel paigale, — on muna sigimatu. Võngub ta põiksihis — on muna vigastatud. Moodustab ta ringe — haudub munast kukk, ovaale — kana.

Samal ajal, kui pendel üleüldiseid omadusi näitab, lasevad end ka mitmesugused temperamendid märgata.

Käekirjade ja fotograafiate juures on päätähtsus muidugi viimastel. Vanadus, temperament ja tervisline seisukord, mis käekirjas, kui niisuguses ainult äärmistel juhtumistel selgemini peegeldub ja peaaegu ainult intuitiivselt teadvusesse kerkib, on pendli abil palju lihtsam ja kergem ära määrata.

Nagu eelpool nimetatud („U. A.“ Nr. 2) võimaldab pendel katsealuse üle mitte vähem teateid, kui meie isiklik tutvus. Kuid mitte ainult sellega ei lõpe grafoloogia ulatus. Viimaste aastate okkultistlikud uurimised on ennekuulmatuid tagajärgi annud. Kogu Lääne-ilm on modern okkultismist otsekui üle utjutatud. Loengud, ajakirjad, eriraamatud, kõik käsitavad uuemaid, senisele teadusele seletamatuid nähtusi. Igas kunstiharus on see laienenud ilmatunne enesele väljendust leidnud ja isegi offitsiaal teadus on teda viimaks tunnustama pidanud.

Professor Oesterreichi ja Edisoni katsed on küllalt selgelt näidanud, et senised saavutused veel mitte kõik ei ole, et ini-

mene oma tähelepanu sissepoole juhtides palju üllatavamaid resultate võib saavutada, kui kõik senised saavutused füüsika alal. Nagu mõni aastakümme tagasi füüsilised saavutused ebausklikkude rahvahulkade pääle päädpöörivalt mõjusid, nii mõjuvad nüüd psüühilised. Paljud, kes spiritismiga tegemist teinud, on oma mõistuse kaotanud. Paljude närvi süsteemi on mõistusele seletamatute nähtustega kokkupuutumine rikkunud, kuid need kellel pole nägemiseks silmi ega kuulmiseks kõrvu, usuvad, et midagi pääle siinse ei ole.

Vähehaaval ja aegamööda avanevad aga üksikutele võimalused näha ja kuulda mitte ainult jämeainelisi füüsiliste säadustele alluvaid valguse virvendusi ja hääle lainetusi nii nimetatud selgesti nägemine ning kuulmine pole arvatavasti lähemas tulevikus mitte ainult üksikute eesõigus, vaid igaüks võib seda lapseas hästi funktsioneerivat võimet ka edaspidises elus õige kasvatuse tagajärjel alal hoida.

Ajas ja ruumis selgesti nägemise demonstratsioone on pea igaüks, kui mitte ise näinud, siis vähemalt teistelt nende üle kuulnud. Tembeldatagu neid nähtusi pettusteks või üks kõik milleks muuks, fakt jääb ikka faktiks, et mõnedel inimestel see „üliloomulik“ võime on ja et paljud õnnetuste juhtumised õnnetu lähemate inimeste teadvusesse otse kui peeglisse üle kanduvad. Ainus selle tõsiasja esile tulemise nõue on vastastikune sümpaatia.

Teadliselt arenenud selgesti nägemise juures ulatab see võime sagedasti üle hariliku aja ja ruumi mõiste piiride.

Sellel plaanil lubab aga grafoloogia mõne iseäranis imponeeriva karakteri arenemiskäiku mitte ükski sündimise ja surma piirides jälgida.

Seleta seda nähtust pole praeguse teaduse võimuses, kuid sellepärast teda olematuks tunnista on enam kui naiiv.

G. Kašen,

Moodsad roosiristlased ehk salateaduste renaissance.

Okkult-teadusline romaan G. W. Surya

Eessõna.

Materjalism on oma aja juba ära elanud. Veel mõned aastad, ning transendentiaalse idealismi võit on täielik.

Seitse aastat pärast käesoleva raamatu esimest ilmumist on tarve selle raamatu uueks trükkimiseks ilmsiks tulnud. Seda olukorda kasutab autor, et oma tööd nüüd parandatud ja täiendatud kujul välja anda. Põhimõte mis tervest raamatust läbi põimitud, jääb muidugi endiseks. Selle teise trüki lisandused ja parandused, märkused ja literaarsed esitused püüavad tõendada, et selles raamatus esitatud printsiibid, ilma-vaated ja tõsiasjad just uuematel uurimiste tagajärgedel põhjenevad. Seda kindlaks teha on autori pääpüüd olnud.

Võib ju ette näha, et seitsme aasta jooksul ka okkultistlikud uurimised, samuti kui iga teaduseharu juures tagajärgi annavad, ent peaaegu ootamatu, peaaegu üllatav oli see päädpööriv tempo, millega modern okkultism viimastel aastatel end läbi on löönud. Löök järgnes löögile, sensatsioon sensatsioonile, vastuvaidlematute tõsiasjade hoovihm langes maha.

Meie kõik elasime läbi, kui siia paar näitust juurde lisada, wünscheruti suurepärase võidukäigu, olime kõik tunnistajateks, et ka koolitarkus vastuvaidlematute tõsiasjade sunnil telepaatiat ja kõige uuemal ajal selgelt nägemist ruumis ja ajas tunnustama on pidanud. Mõne ringi kohutuseks leiab pääle selle veel tähtede pendel*) üleüldist tähelpanu, tänu Kallenbergi katsetele.

Kuna meil Euroopas, vähemalt offitsiaalsetes haritlaste ringkondades, veel skeptilisi arvamisi major Darget mõtete, või professor Ochorowicz'i psüühiliste fotograafiate kohta avaldati, tuli 1913 aasta sügisel meile teade, et dr. Tomokichi Tokio kuningliku ülikooli professor neljaaastaste katsete järele oma ametvendadega illustreeritud raamatu selgeltnägemise ja mõtete fotograafia üle välja on annud.

*) Der siderische Pendel,

Harilikult kestis kaua aega, enne kui sarnane kauge kultuurrahva raamat meie juurde tee leidis. Ent nüüd on uus aeg kätte jõudnud. Suurtüki kuulina mõjus dr. von Schrenck-Notzingi raamatu „Materialisatsiooni nähtused“*) ilmumine. Professor Zöllnerist saadik ei ole ühelgi Saksa teadusmehel julgust olnud nii avalikult nende nähtuste tõelikkuse eest väljaastumiseks, nagu seda nüüd Schrenck-Notzing tegi. Otsekohe ilmusid vastased oma „paljastustega,“ millega kõik ainult „silmanoondamisel ja pettusel“ põhjendati, ning lühidalt seletati, et ka Schrenck-Notzing vaid kavalalt väljamõeldud pettuset, ohver olla. Kuid see ei lasknud oma vastuse päale sarnase ebalemise puhul kaua oodata. Nii ilmus 1914 aasta aprillis dr. Schrenck-Notzingi „Võitlus materialisatsiooni nähtuste pärast“**), väitekiri 20 pildi ja 3 tabeliga. Endised käremeelsed „paljastajad“ võisid nüüd ainult sõjanõu pidada, milliseid uusi trikke kui „lihtsat seletust“ Schrenck-Notzingi meediumi pettustes üles leida võiks. Ent lõpulikult paljastus ainult nende eneste „asjatundmatus.“ Hoolimata nende pahupidipööramisest ei lõpe aga mingil tingimisel võitlus materialisatsiooni nähtuste pärast, vaid saab veel enam üles õhutatud, ning nende nähtuste õigel tundjal ei ole kunagi tarvis hirmu tunda selle võitluse resultaate eest.

Aga ka teised märgid näitavad, et materialism päev-päevalt ikka enam pinda oma jalgade all kõikuma tunneb. Kuis püüdsid monistid ja osa materjalistlist ajakirjandust oma paavsti Haeckeli (Jeen) 80 aastase sünnipäeva puhul tervet ilma veendumata panna, et Haeckeli filosoofia ainuke õige ilmutus on. Samal ajal pidas aga professor Rudolf Eucken, kes ka Jeenast pärit, Berliinis kõne „Elu mõttest,“ milles ta avalikult lahkumist loodusteadlisest materjalismist nõudis.

„Ning sääl sündis midagi ootamatut. Ärimhed ja töösturid avaldasid Euckenile elavat poolehoidu. Sarnast asja ei oleks kümne aasta eest kindlasti mitte oodata võidud. Ning need loovate ringide esitajad, kes professor Euckeni kõnest vaimus-

*) Materialisationsphänomene.

**) Kampf um die Materialisationsphänomene.

tatud olid, ei avaldanud mitte sellepärast talle oma poolehoidu, et nad vast kõne paatosest kaasakistud olid, vaid et nad tundsid, et uus aeg lähenemas on, ja et nad seda uut aega seesmiselt üleelama peavad; sellepärast ei tahtnud nad sellesse staadiumi püsima jääda, mida inimkond, võib olla, kümne aasta pärast juba ajast mahajäämiseks, banaalseks nivellismiks nimetab.“ Nii ei kirjuta mitte selle raamatu autor, vaid „Grazer Tagepost“ 15. märtsil 1914.

Ja tõesti, kes selle liberaalse lehe siinamaalset vaimlist külge tunneb, see ei imesta sarnaseid asju säält leides.

Koidab hiigla sammudega ning sellepärast ei tahtnud ka „Grazer Tageblatt“ seda üleminekut surnuks vaikida, sest et ka suuremad ja loetavamad Saksa ajalehed, ajakirjad ja perekonnalehed viimse seitsme aasta jooksul üsna avalikult ja sihi-kindlalt Haeckeli materjalismile või monismile selja pöörasid ning selle asemel psüühiliste nähtuste ja okkultistliste uurimiste pääle oma tähelepanu pöörasid. Sellest pöördest võis käesoleva raamatu autor, kes viimase seitsme aasta jooksul „Okkultismi tsentraallehe“ kaastööline ja väljaandja oli, küllalt veendu, et tema kohus on sarnast muutust ajakirjanduses registreerida.

Üleüldiselt intensiivne on literaarne elu okkultistlikel ajal viimase seitsme aasta jooksul olnud. Selle aja jooksul on dr. Karl du Prel'i ja dr. von Reichenbachi kuulus töö teise trüki läbi elanud, mille ood-õpetus, olgu juurde lisatud, rea ülesleidustega oma edu krooninud on. Ood-õpetuse uuemate näidete kinnituseks on kirjanduslikult iseäranis palju F. Feerhov (Vien) kaasa aidanud. Kuid ka suur hulk Prantsuse, Itaalia ja Inglise autorite tähelepanemiseväärt töid on Saksa keelde tõlgitud. Olgu neist nimetatud: Durville, Rochas, Marvell, Flammarion, an Lapponi, Lombroso, Hyslop ja teised. Ka on mainitud seitsme aasta jooksul hulk okkultistlisi ajakirje väljaandma hakatud, nagu „Saksa psüühiliste uurimiste seltsi teadaanded,“ „Okkultismi tsentraalleht“ j. n. e. Hiljem asutati Saksamaal kui ka Austrias okkultistlisi seltse ja ühinguid, samuti kutsuti okkultistlikel raamatukogud ellu. Viimaks 1912 aastal peeti Genfis isegi „Esimene internatsionaalne spiritistlik kongress“ ja 1913 „Esimene Saksa Wünschelruti päev“ Halles ära, kus ka

geoloogid wünschelruti tööolu tunnistama pidid, kuna nad veel 1912 aastal oma kohuseks pidasid rahvast wünschelruti eest hoiatada. Lisan veel juurde, et hulk rändajaid kõnepidajaid sama hästi Saksamaal, kui ka Austrias suuremates linnades väga sooja osavõttu oma loengutel okkultistlike probleemide üle leidsid. Nii on meie lugejatel selge pilt sellest, kui palju okkultism viimasel ajal enesele pinda leidnud.

Need mainitud tõsiasjad tunnistavad küllalt selgelt, et inimkonnale uus vaimline ajajärk kätte on jõudnud ning ei ole enam kaugel see aeg, kus see vaimline valgus enam või vähem kõik teadused ja kunstid, jah, kogu meie kultuuri uuele alusele seab.

Sarnase uue, parema ilmavaate läbilöömine loob kindlasti uue sotsiaalse ajajärgu. Ja nimelt ajajärgu, kus häda ja viletsus, vaesus ja haigused ikka enam tagasi tõrjutakse, kus kõik tehnika saavutused tõsise inimkultuuri teenistusesse säetakse, mille lõpusiht ainult see on, et inimkonnale enam rahu ja aega tema spirituaalseks arenemiseks jäetakse. Muidugi oleks utopia uskuda, et terve inimkond üle öö kõrgemale astmele tõstetakse. Ei, nii palju ei lase meie sihist mööda! Esialgselt on küllalt kui kõikides kultuurriikides väiksed sotsiaalse kõrgema kultuuri organisatsioonid spirituaalsel või altruistlikel alusel tekkisid. Nende püüete lootusrikkad eeldused on Kesk-Saksamaal juba olemas. Sellega olgu aialinnad Berliini lähedal, õnnelikult läbiviidud „Sisemise kolonisatsiooni ühingu“ katsed tähendatud, kus suurlinnade tööpuuduse küsimus tühjade maalade põlluks muutmises õnnistusriikka lahenduse on leidnud.

Teist suurt tööliste hulka näeme üleüldlise tervishoide paranduse kallal tööl. Ka natuurparanduse liikumine on tugev; ning Saksamaal võideldakse sihikindlalt rõugepanemise sunduse kaotamise vastu. Väliselt ei näi kõigil neil liikumistel kuigi palju ühist olevat, kuid siiski teab iga pältnägija, et kõigis neis püüetes seesama vaim, nimelt kõige edu vaim edasikandev jõud on. Ilma ajalugu õpetab, et ükski asi sellele vaimule püsivalt vastu panna ei suuda.

Mälestused.

„Üks terakene langes hääle maale
ja kandis sajakordset vilja.“

Rikas kaevanduste kuningas Stefan Brandt istus omas erakabinetis ja vaatas kirje läbi, mis talle Euroopa post oli toonud. Täna lasi ta kogu ametlikkude kirjade hulga avamatult läbi käe libiseda, nagu otsiks ta nende hulgast oodatud era-kirju, mis talle tähtsamad näisid olevat kui esimesed. Ja tõesti, pea oligi tal kirjaumbrik käes, millel ta oma vana sõbra käekirja ära tundis. Härra Brandt pani sigari mõttes kõrvale, võttis suured paberikäärid ja kuna ta umbriku lahti lõikas, mõtles ta järele, mis vana sõber dr. Nicolson küll kirjutada võiks. Selle juures toetas ta end mugavalt leentooli, pööras end siis kõige tooliga vähe paremale poole, et valgus tagapoolt paremini kirja päale langeks, ja hakkas suure tähepanuga lugema. Vaikne päältvaataja oleks näha võinud, kuidas härra Brandt sellest vallatud sai. Ta nokutas mitu korda rahulolles pääd, nagu annaks ta oma kaugele sõbrale õiguse. Kas aga sellel kirjal härra Brandti kaugema tuleviku kohta suurem tähtsus oli, seda otsustagu lugeja ise.

Ragusa, 3. veebr. 1903.

Kallis sõber!

Tunnen nüüd seda täiesti: lõpp läheneb. Mu viimane tund selles maapäälises elus ei lase enese päale kindlasti mitte kaua enam oodata. Kui juba 75 aastat selja taga on, siis on harilikkudel ilmakodanikkudel aeg sisemise, igavese inimese manitsusi kuulda võtta. Sellest hoolimata olen nüüd hingeliselt rahulikum, kui kunagi enne. Tahtmatalt vaatan oma rännaku päale tagasi. See oli elu täis tõsiseid püüdeid; kibedad pettumused pole minulegi tundmatud ning alles mitme eksimise, agara otsimise ja ägeda võitluse järele tulin õigele allikale. Mitte kerge vaevaga ei ole ma oma vaimlisi varasid saavutanud, ning alles hiljematel aastatel oli mul võimalik selle järele tegutseda, mis mulle noorespõlves ideaalsena oli tundunud. Olen oma saatusega leppinud. Sel määral, kuus mulle kõrgem ära-

tundmine osaks sai, samal määral jõudsin ka veendumusele, et kõik takistused tõeliselt ainult abinõuks olid, et minu jõudu karastada. Vaimlise kerjusena astusin sellesse ellu, äratundjana lahkun siit ilmast.

Mis mulle aga nüüd kõige enam rahuldust on toonud, on see, et ma alati olen püüdnud, oma parema teadmise ja võimisega kaasinimesi aidata ja teenida, kus see ainult võimalik on olnud. Tänu pääle ei ole ma kunagi lootnud, sellepärast ei ole tänamatus nii raske kanda olnud. Ent inimese loomuses on siiski, et südamest tulevad tänuavaldused meid rõõmustavad ja uutele armastuse tegudele õhutavad.

Üks neist vähestest, kes mulle alati otsekoheses sõpruse ja armastuses meie ühiseid ideaale meelde tuletanud on, kelle saatust ma iseloomu, võimiste ja kõigi andmete põhjal selgelt ette olen näinud, sest et mingi salapärane, vastastikuse sümpaatia side meid juba ammust ajast sisemiselt on ühendanud, üks neist vähestest, kellele ma neil päevil jumalagajätmise kirja saadan, oled sina, mu kallis sõber ja vend. Tervelt 25 aastat oleme kirjavahetuses olnud, ja kui ma selle kauaaegse hingelise kontakti pääle tagasi vaatan, siis tunnen südamest rõõmu, et ka sinu hing hoolimata õnnest ja õnnetusest, rõõmust ja murest, mis teda on sööstnud, oma ideaalse hoovõimu on alalhoidnud. See kihutab mind ka täna sulle, mu kallis sõber, kirjutama, olgugi, et mul raske on sulge käes hoida. Ent olen veendunud, et need sügavast südamest tulevad sõnad sinu vana sõbra poolt mitte asjata sulle pole kirjutatud. — Pääle muu olen sinus meest tundma õppinud, kelle ees antud töotus alati püha on olnud. Täna kihutab mind mingi sisemine hääl sulle ütlema, et aeg on tulnud, kus sul võimalus oleks, mulle korra pühalikult antud töotust inimkonna kasuks teostada. — Tervelt veerand aastasada on möödunud, mil sa ülevoolaval õnnel, et oma tervise uuesti tagasi olid saanud, vabatahtlikult sõna andsid sel juhtumisel, kui olud sind lubavad, kannatajate kaasinimeste päävarju eest hoolitseda, kus need, nagu sinagi, kehalise tervise ülimalt vara vaimlise äratundmise ja hingelise kooskõla põhjal kätte saada võiksid. Ole otsekohene ja aus, ning sa pead tunnistama, et see, mis sa korra nii igatsedes

soovisid, suurel määral täide on läinud. Rikkalikumalt kui sa enesele ette kujutasid, oled nüüd maapäälse varaga õnnistatud. Muidugi ei ole ka sinu õnn täiesti pilvita olnud. Pika õnneliku abielu järele on möödapääsematu saatus sult su jauni naise ja vähe aega hiljem lootusrikka poja võtnud. — Miks tahad sa siis nüüd omad viimased elupäevad kuumas Lõuna-Afrikas mööda saata? Kelle jaoks tahad sa veel suuremaid varandusi kokku kuhjata?

Mu kallis, raskelt katsutud sõber, järgne mu nõuandele ja tule minu juurde!

Suuremad ülesanded ootavad sind siin! (Järgneb.)

Tõlkinud J. K.

Raha ostuvõim.

Ehk küll raha väärtus alaline, s. o. 100 marka jäävad ikka 100 margaks, allub tema ostuvõim sagedatele kõikumistele. Ajalugu tunneb juba vanast ajast kuni meie pälvini juhtumisi, kus raha ostuvõime kõikumine rahva ja riigi olemasolule ähvardavaks saamas oli. Olgu siin mõned näitused:

1. Ameerika ülesleidusele järgnes Euroopas ligi 200 aastat kestev hindade tõus, tingitud suurte kullatagavarade sisseveost Ameerikast, kuna enne seda raha puuduse tõttu hinnad madalal seisisid.

2. Üldised hindade tõusud 19 aastasaja teisel poolel peale kullamaade leidu Kalifornias, Austraalias, Afrikas.

3. Tööstuse ja kaubanduse tõus Saksamaal 1871—73 a. ja sellega ühenduses seisev hindade tõus peale Saksa rahaturu üleujutamist sõjakuludena saadud Prantsuse kullaga.*)

4. Enne kuulmatud hinnatõusud, mis Prantsusmaal 1716—1720 John Law pangatähtede liikuma panemisega kaasas käisid.

5. Samane lugu 1789—93 a. revolutsiooni aegse paberi- raha rohkuse tagajärjel.

*) Et kullaalusele ülemineku tarvilikusest Eestis nüüd palju kõneldakse, siis saab ajakirja lähemates numbrides ka kullast ja kullaalusele ülemineku nõrkatest külgedest kõnet tehtud.

Nii näeme meie, et hindade kõikumised ja sellest olenevad väärnähtused mitte ainult peale ilmasõda, vaid ka varematel aegadel tuntud olid.

Raha üldised ostuvõime kõikumised on erakordselt suure tähendusega kogu rahvamajanduses. Kõige pealt määravad nad kõiki maksu lepinguid: laenulepinguid ja palgalepinguid. Peale selle on tähtis järgmist põhimõttelist ühtekuuluvust tähele panna:

Tõusvad hinnad elustavad tööstus-kaubanduselu, edendavad ja suurendavad varanduste valmistamist, kiirendavad kauba minekut ja loovad töövõimalust.

Langevad hinnad, lämmatavad kogu tööstus-kaubanduselu, raskendavad ja vähendavad valmistamist, takistavad kauba minekut, tekitavad üldist tööpuudust.

Seletus ei ole raske: Kui hinnad kerkivad, siis tahab igaüks varakult sisse osta, et pärastpoole mitte kallimat maksta. Kaupmehed müüvad isegi seisnud kaupe hinnakõrgendusega. Kui kõik ostavad, siis tühjenevad ladud, valmistajad saavad suuremal määral tellimisi. Valmistamine kasvab, nõudmine tööjõu järele tõuseb, palgad kerkivad.

Kui aga hinnad langevad, siis ostetakse ainult kõige hädapärasemat, sest mida kauemini oodata, seda odavamini arvatakse kaupa saada. Kaupmehed teavad, et nad langevate hindade tõttu kahjuga töötavad, sest et kaubad müügil odavamad on, kui sisseostul. Selle tagajärjeks on kaupade kuhjanemine ladudesse, uute tellimiste ärajäämine valmistajate juures, tööliste lahtilaskmine, üldine tööpuudus, pantimised tööstuses ja põllumajanduses.

Mis tõusvate või langevate hindade juures palgalepingutesse puutub, siis võime tähele panna, et kõik kindla palgaga teenijad: palgalised, riigiametnikud ja äriteenijad mitmesugustes elukutsetes tõusvate hindade puhul kõik kahju saavad, sest nende muutmata jäänud palgaga võivad nad aasta-aastalt ikka vähem osta. Aga eratööandjad, ja ka riik võidavad tõusvate hindade tõttu, sest nende sissetulekud suurenevad, kuna aga väljaminekud palkade maksmiseks endiseks jäävad, kuni tööliste ja teenijate rahulolematuse õiglast palgakõrgendust nõuab.

Selles seisabki riigi majanduse rikete suurim allikas ja kriiside sünnitaja.

Veel raskemaid rikkeid toob enesega kaasa üldine hinnalangemine. Kõige pealt kannatavad kahju kõik võlgnikud (ettevõtjad — valmistajad) selle tõttu, et nende saadused odavamaks lähevad, et nad vähem sisse võtavad, kuna nende võlakohustused endisteks jäävad. Et üldine hinnalangemine kogu tööstus- kaubanduselule kahju toob ja seda halvab, siis on ka töölisele odavatest kaupadest vähe kasu, sest ta ei või neid osta, kui ta madalama palgaga tööd peab tegema, või koguni tööta ja teenistuseta jääb. Võlgnikkudele ei too niipalju kahju hinnalangemine, kui üldine kaubaseisak. Selle tagajärjeks on paljude ettevõtete kokkuvarisemine.

Lühidalt kokkuvõetult näeme järgmist: üldise hinnatõusu ajad elustavad kogu rahvamajandust. Nad teevad aga kõik maksulepingud ebaloomulikuks ja toovad seeläbi palju kahju nii hästi kõigi võlausaldajatele kui ka palgasaajatele (töölisele) ja kutsuvad streike esile.

Üldise hinnalangemise ajad selle vastu on iseäranis hukatuslikud: võlgnikud (ettevõtjad) kannatavad kahekordset kahju, esiteks selle tõttu, et nad oma saaduste eest vähem raha saavad, teiseks seisakute ja takistuste tõttu tööstus- kaubandusel.

Võlauskujad kannatavad selle tõttu kahju, et palju nende võlgnikke maksujõuetuks jäävad. Palgasaajatest on lühema ülesütleamise tähtajaga teenijad kõige halvemas seisukorras, sest et üldisel kaubaseisakul kõige enne neid uulitsale visatakse.

Kas võib riik üldise hinnaseisu üle vabalt valitseda? See sünniks siis, kui ta vabalt kõik need tegurid ära määrata võiks, mis üldise hinnaseisu peale mõju avaldavad. Asi ei ole aga nii.

Maal olemas oleva rahamäära üle on valitsus täievolimuline peremees ja valitseja. Sest ta suurendab rahamäära selle kaudu, et palgakõrgendust ja maksude kergendust soodustab, diskontot alandab, riigilaenu paberid tagasi ostab jne. Überpöörduvalt vähendatakse rahamäära selle läbi, et riik palgamääramisega tagasihoidlik on, et ta maksusi kõrgendab et riigipank diskontot kõrgendab, ehk ajutiselt diskonteerimisest

hoopis ära ütleb, et ta uusi laenusi teeb jne. Sularahata läbikäigu suuruse peale võib tsheki- ja vekslimaksuga laiemates piirides mõju avaldada.

Raha ringjooksu kiiruse ja valmistavate kaupade arvu peale ei ole riigil praegustel olukordadel mingit mõju. Selles asjas on kaubailma hingelised põhjused mõõduandvad.

Sellest järgneb tähtis reegel: Kui riigivalitsus raha ringjooksu kiirust samal kõrgusel hoida suudab, siis võib ta iga hinnatõusu takistada ringjooksul olevat rahamäära vähendada. Ta võib samuti iga hinnalangemist ära hoida, kui ta liikumas olevat rahamäära suurendab.

Absoluutne (iseseisev) valuuta.

Kuldvaluuta ajal, mis kuni sõja lahtipuhkemiseni valitses, oli ainult üksi kullal kindel hind. Elamiseks tarvisminevad kaupade hinnad kerkisid selle vastu 1890 aastast alates aasta-aastalt.

Varemini, 1873—1890 a. valitses ümberpöördult püsiv kaubahindabe langemine.

Mis aitas kindel kullahind, kui selle juures kõik elamiseks tarvisminevad kaubad alaliselt hinnas kõikusid? Või mis kasu on ettevõtjal, olgu ta kas talupoeg, tööstur või kaupmees, kindlast kullahinnast, kui üldine hinnaseisu langemine temale maksuraskusi ootamatalt kaela toob, või teda koguni süütalt pankrotti viib?

Mis on siis püsiva väärtusega? Vastus on lihtne: **Meie ei määra kindlat hinda mitte kulla ega hõbeda järele ära, vaid turul liikuvate kaupade üldsuse järele, ja nimelt sel määral, et keskmine kaubahind, ehk üldine hinnaseis ei kerkiks ega langeks.**

See seaduse läbi kindlaks määratud ühendus valuuta ja üleüldise hinnaseisu püsivuse vahel on **absoluutne valuuta**. Kudas seda püsivana ülal hoida, võime määrateooriast (Quantitätstheorie) hõlpsasti näha: Näitab kaubahinna arvustik, et keskmine kaubahind teatud väikese arvu võrra tõusnud on, siis vähendatakse liikumas olevat rahamäära samasuguse arvu võrra vekslite protsentide kõrgenduse, riigi võlakohustuste

väljalaskmise, või tarbekorral valuuta pealt võetava maksude tõstmise kaudu. Näitab aga arvustik algavat hinnalangemist, siis suurendatakse vastavalt liikumas olevat rahamäära vekсли protsentide alandamise, riigi võlakohustuste tagasiostmise, või maksude kergenduse kaudu.

Liikumas oleva rahamäära suurendamise või vähendamise asemel võib ka krediitpaberite ringjooksu valuuta seisukorra tarviduste järele tsheki- ja vekslimaksuga reguleerida.

Selle läbi muutub kogu rahvamajandus enneolemata määral kindlaks. Maksulepingute võltsimine, nagu siiasaadik, ei ole absoluutse valuuta juures võimalik. Sest üldise hinnaseisu vältavuse tõttu hoitakse ka raha ostuvõim muutmatuna ja sellega on streikide aluspind jäädavalt kaotatud.

Et absoluutne valuuta ühegi metalliga paaritatud ei ole, siis ei ole ka mõtet teistsugust raha, kui paberiraha valmistada. Peale selle ei ole absoluutse valuuta juures maksuvõtmine üheski rahas nii kergelt läbiviidav, kui just paberirahas.

Meie vastased seletavad: „Igalpool rahvamajanduse aja- loos näeme, et puhta paberivaluuta sisseseadmine enesega paratamata suuri halbtusi ja piiramata hindade tõusu kaasa tõi. Sellepärast tuleb puhtast paberivaluutast, mis väärtmetalliga kindlustatud ei ole, täiesti loobuda.“

Meie vastastel on õigus, et võõriti tarvitavate rahasedelite vabritseerimine paratamata alalisele hinnatõusele ja muinasjutuliste hindadeni viib, nagu meie praegu Euroopas üle elame. Need hoiatajad unustavad aga ära, et absoluutse valuuta aluseks just üldise hinnaseisu kõikumatus ongi. Ainult absoluutse ja mitte ühegi teise valuuta kaudu saab keskmise kaubahinna tõus algusest peale võimatuks:

Tõusevad hinnad ei ole seega põhimõttelikult sugugi „paberiraha- majapidamisest“ tingitud. Vastandina igasugu iseseisvusega valuutale, ühes arvatud kuldvaluuta, (mis ju ka kõigile võlausaldajatele ja kindla palgaga teenijatele 1890 a. alates, alalise üldise hinnaseisu tõusmise läbi alaliselt kahju tõi), annab just absoluutne valuuta paremat kindlustust meie praegusaja paberiraha- väärmajapidamisse tagasilangemine

vastu. Just absoluutne valuuta kindlustab kõikide maksulepingute täitmist õigluse mõiste kohaselt. Absoluutse valuuta läbi jääb raha ostuvõim muutmataks. Läbistikune kaupade arv, mis tänapäev 1000 mk. eest osta võib on absoluutse valuuta tõttu 50 ja rohkem aastate pärast ikka veel 1000 marga eest kättesaadav. Järjekult ei ole praegu ühtki valuutat, mis nüüdisaegse paberiraha-majapidamisest nii määratu kaugel seisaks, kui absoluutne valuuta.

Rahasüsteemi küsimusega on lähedalt seotud protsendimäära liikumised.

Iseseisvuseta valuuta juures tõuseb protsendimäär alati kui hinnad tõusevad, ja langeb, kui hinnad langevad. Prot-sendimäära muutuste peale ei tule aga kui põhjuse, vaid kui mõju peale vaadata. Mitte sellespärast ei tõuse palgad ja hinnad, et protsent tõuseb, vaid selle tõttu, et kogu tööstus-kaubanduselu õitseb, on võimaldatud kõrged palgad ja kõrged protsendid ning ümberpöörduvalt.

On küllalt arusaadav et tööstus-kaubanduses madal prot-sendimäär iseäranis soovitav on, et see aga iseseisvuseta valuuta juures ainult halvatud tööstus-kaubanduselu seisukorras võimalik on, ei saanud produktsioon seda edu ilmiski ära kasutada.

Needsamad tegurid, mis kaubahindade kõrguse ära määravad, on ka protsendimäära kõrguse äramääramises mõõdu-andvad, nimelt: võlausaldajate poolt rahalaenude pakkumine ja rahalaenude nõudmine võlavõtjate poolt määravad prot-sendimäära kindlaks. Võlausaldajad ei nõua ilmiski vähem protsente oma rahalaenude pealt, kui nad, vastavalt nõudmisele ja pakkumisele rahaturul, saada võivad.

On ainult üks tee olemas kirjeldatud pahede kõrvaldamiseks: riik peab selle eest hoolt kandma, et üldine hinnaseis muutmatuna püsiks, nii et võlausaldajad kui ka võlgnikud kahju ei kannataks.

Enne kui meie õiglase ja rahvamajandusliselt otstarbekohase valuuta küsimuse käsitamisele asume, peame kõigepealt tähtsist sidet riigi rahaasjade valitsuse tegevuse ja üldise hinna-seisu vahel tundma õppima. Seda näitab meile oluliselt:

Liikumas olev rahamäär ja selle ringjooksu kiirus.

1. Liikumas oleva rahamäära suurenemine tekitab üldist hinnatõusu.

2. Raha ringjooksu kiiruse suurendamine tekitab üldist hinnatõusu.

3. Liikumasoleva rahamäära vähendamine tekitab üldist hinnalangemist.

4. Takistus raha ringjooksu kiiruses tekitab üldist hinnalangemist.

Mispärast see niiviisi on, tahame üksikasjaliselt näidata.

1. Liikumas oleva rahamäära suurenemine. Kui ringjooksul olevat rahamäära suurendada, näit., uute rahasedelite väljaandmise läbi, siis kasvab tahtmine kaupe osta ja tööjõudu palgata. Tähendab, kasvab nõudmine kaupade ja tööliste peale, tõusevad hinnad ja palgad.

Siia juure tuleb veel eelpool mainitud elustus kogu tööstuskaubandusel, mis oma korda nõudmist kaupade järele tõstab ja hinnatõusu veel suurendab.

2. Sedasama mõju avaldab raha ringjooksu kiiruse suurendamine. Mida kiiremini raha oma omanikke vahetab, seda rohkem viib ta turult kaupa ära, seda rohkem jääb pakkumine nõudmisest taha, seda kõrgemale tõusevad hinnad ja seda tugevamini elustub valmistamine.

4. Liikumasoleva rahamäära vähendamine, maksude kõrgenduse, või pankade laenuandmise kitsenduste tõttu, ehk raha kogumise ja hoidmise tõttu, toob enesega hindade langemise kaasa; et nüüd vähem ostetakse ja tarvitatakse, selle läbi ummistuvad kaubaladud, pakkumine tõuseb nõudmisest suuremaks, ärid ja ettevõtted hakkavad kiratsema ja palju töölisi jääb leivata; palgad langevad.

4. Takistus raha ringjooksu kiiruses tekib, kui kaubailma usaldus suuremate ettevõtete vastu langeb; kui ta hinnalangemise eest hirmu tunneb, siis oldakse kõigi ostmisega tagasihoidlik, selle läbi jääb kaupade nõudmine pakkumisest taha ja hinnad langevad.

Tähendab, hindade tõus või langemine on kõrge või madala protsendimäära põhjuseks.

Kindlustatakse aga absoluutse valuuta kaudu üldist kestvat hinnaseisu, siis langeb nimetatud põhjus majanduselust välja ja kirjeldatud side protsendimäära ja palganormi liikumiste vahel kaob ära. Selle läbi tõuseb siis tööstus ja kaubandus ning langeva protsendimääraga peavad palgad kerkima. Sest kõik, mis protsent ära ei võta, peab palga arvele langema.

Absoluutse valuutaga algaks takistamatult varanduste valmistamine, riigil oleks ainult järele valvata, et selle tõttu üldist hinnalangemist ei tekkiks. Hinnalangemise ärahoidmine sünnib selle läbi, et riigipank raha rohkem liikuma pannes oma protsendimäära alandab, siis peavad kõik teised võlausaldajad sellele paratamata järgnema, sest muidu võtavad võlglast rahalaenu ainult riigilt madalama protsendimääraga.

Ainult absoluutse valuuta läbi võib riik kestvalt protsendimäära alandada, ilmaski aga mitte iseseisvuseta valuuta juures. Viimasel juhtumisel ilmuks niipalju võlatahtjaid, et uusi rahapaberid välja anda tuleks, mis paratamatalt määratu üldise hinnatõusu enesega kaasa tooks.

Tähendab, absoluutne valuuta ei lase hinnakõrgendust tekkida, hoiab alaliselt kindla hinna üleval, ja selle paratamata tagajärjeks on aeglane, aga kindel protsendimäära langemine. V.

„U. A.“ lugejatele!

„Uute Avaruste“ käesoleva numbri ilmumine pidi trükikoja remondeerimise ja täiendamise pärast viibima, mida austatud lugejaid lahkelt vabandada palume.

„U. A.“ toimetus.

Trükivead.

	Trükitud	Peab olema
Lhk. 66, 8 rida alt,	alles,	olles.
„ 67, 5 „ ülevalt,	hingejõududes,	hingejõududeks.
„ 68, 10 „ alt,	enne,	nende.
„ 74, 9 „ „	mõistatusline,	mõistusline.

Kirjavastus.

Kr. Teie küsimusele, kuidas tõelist vabadust saavutada, on pühendatud kogu ajakirja sisu. Sellepärast saate kõige otsekohe-sama vastuse ajakirjast enesest. Kõigepäält „Ajajärgud inimelus“ seletavad, kuidas inimsugu vabalt kasvatada. Ka majanduslikes osas leiate paljugi, mis küsimust käsitlevad, milles inimese ainelise orjuse põhjused seisavad ja kuidas neid kõrvaldada, sest keegi ei või vabaks arenemiseks võimalust saada, kuna tal leivaküsimus, tänu vastavatele oludele, kogu ta jõu välja kurnab.

Toimetuselt.

*Maal elavaid ajalehe agente,
kes veel „UUSI AVARUISI“ müügiks saanud pole,
palutakse end toimetuses üles anda, ning teatada,
kui palju eksemplare müüa võiksid. :: :: :: ::*

Lugejaid

*kes selles ajakirjas käsitatud ainetest huvitatud on,
palub toimetus kõigi küsimustega pöörduda*

Tallinn, Postkast 103.

Vastused saavad võimalikult ajakirjas avaldatud.

Vastutav toimetaja ja väljaandja Gotfried Rosendorf f.
Trükitud A. Raudsepa trükikojas, Tallinnas Rataskaevu tän. 6.